

YAŞAM SANDALI ETİĞİ

Haluk AŞAR*

ÖZET

Yaşam sandalı etiği ekolojik, etik ve politik bir teori olarak ortaya çıkmıştır. Hardin bu teoriyi insan nüfusunun giderek artması, iklim değişikliği, doğal kaynakların azalması ve bunlara paralel olarak göçmen sorunu gibi problemlerin çözümü için ortaya atmıştır. Hardin yaşam sandalı etiğini çevrecilerin uzaygemisi etiğine karşı olarak öne sürer. Bu bağlamda paylaşımcı etik yerine, kendi mülkünü veya kaynaklarını koruyucu bir etik ortaya koyar. Bu tutumla Hardin zengin ülkelerin göçmenlere tamamen kapılarını kapayarak kendi zenginliklerini korumaları gerektiğini belirtir. Hardin'in yaşam sandalı etiği günümüz Suriye sorununda Avrupa'nın temel politikası olmuştur. Bu bağlamda Hardin'in yaşam sandalı etiği insan haklarının yalnızca Avrupa insanı için geçerli olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: *Hardin, yaşam sandalı etiği, paylaşım etiği, ortak kaynaklar, insan hakları*

(Lifeboat Ethics)

ABSTRACT

Lifeboat ethics first appeared as an ecologic, ethical and political theory. Hardin comes up with this theory as a solution for increasing human population, climate change, decrease in the natural resources and the immigrant issue these problems brought about. Hardin also puts forward this lifeboat ethic as a counter theory against environmentalists' spaceship ethic. In this regard, he suggests an ethics that protects the properties or resources of countries instead of sharing them. On this account, Hardin makes it clear that rich countries should close the doors to immigrants and preserve their richness. Recently, Hardin's account of lifeboat ethics has been Europe's main policy on the Syrian issue. With this context, Hardin's lifeboat ethics has confirmed once again that human rights only apply to the European people.

Key Words: *Hardin, lifeboat ethics, sharing ethics, commons, human rights*

---

* Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Araştırma Görevlisi.
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2016 Güz, sayı: 22, s. 185-205
ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com

Giriş

Günümüz dünyasına baktığımızda toplumların kendi içlerinde çekişmelerinin arttığını, insani değerlerin göz ardı edildiğini bu bağlamda yalnızca çıkarlara uygun hareket edilmeye başlandığını, devletlerin kendi çıkarları ve planları doğrultusunda başka devletlere müdahalelerini ve son olarak çevre sorunlarının giderek arttığını görmekteyiz. Bahsedilen bu sorunların temelinde ise insan ihtiyaçlarının karşılanması, bu ihtiyaçların nasıl temin edileceği ve nasıl kullanılacağına yattığını gözlemleyebiliriz. İnsan ihtiyaçları insanlık tarihi boyunca belli sorunlara neden olmuştur fakat günümüz dünyasında bu ihtiyaçların yarattığı sorunlar dünyayı yaşanmaz hale getirmek üzeredir. Çünkü günümüzde insan ihtiyacının yalnızca temel ihtiyaçlar ile sınırlı olmadığını kapitalist sistemle birlikte insan ihtiyaçlarının da doğrudan tüketme güdüsü ile birlikte arttığını görmekteyiz. İnsan daha fazla şeye sahip olup daha fazlasını tüketmeye yönlendirildi. Elbette ki bu tüketme tutkusu insanların daha fazla çalışıp daha çok kazanma isteğine, bu isteğin ise insanların kendi çıkarları uğruna diğer insanları bir araç olarak görmesine yol açtı. Yine bu tüketme arzunu doyumak için devletler diğer devletlerin kaynaklarına ulaşmaya ve onları sömürmeye çalıştı. Son olarak bu tüketme arzusu doğayı tahrip etti ve onu yok etme eşiğine getirdi. Bu bakımdan günümüz dünyasının tam bir kriz içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Aslında bahsettiğimiz son sorun, yani doğanın tahrip edilmesi tüketen insan için en büyük paradoksu oluşturmaktadır. Çünkü insan tükettikçe doğayı yok etmekte doğayı yok ettikçe de ihtiyaçlarını karşılaması giderek imkansızlaşmaktadır. Yine bu sorun, yani ihtiyaçları karşılayacak alanların giderek yok olması diğer iki sorunun da giderek kızışmasına sebep olmaktadır. Günümüz dünyası artık her şeyin bol olduğu ve sonsuz olarak algılandığı bir dünya olmaktan çıkmıştır ve artık insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılamak için göç etmeye başlamışlardır. Bu bakımdan en büyük sorun bu zamanda göç ve göçmen sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun sadece insan ihtiyaçlarını karşılama sorunu olarak düşünülmemelidir aynı zamanda etik ve politik bir sorun olarak da karşımıza çıkmaktadır. Geratt Hardin de göçmen sorununu etik ve ekolojik bağlamda ele almış ve yaşam sandalı etiği kuramını ortaya atarak bu soruna bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Bu makalenin amacı da yaşam sandalı etiği kuramının ne olduğunu detaylıca ele almakla birlikte bu teori üzerine bir değerlendirme girişiminde bulunmaktır.

Uzaygemisi Metaforu

Garett Hardin hiç bir tekniğin çözemeyeceği problemler arasında nüfus problemlerini görmektedir. Bazı düşünürler nüfus probleminin teknoloji ile çözülebileceğini örneğin, deniz tarımı ya da yeni buğday türleri geliştirilebileceğini düşünmektedirler. Ancak Hardin'e göre, doğa bilimlerinin teknolojisi ile bu problem çözülemez. Nüfus problemi Maltusçuların da söylediği gibi doğal olarak büyümeye meyillidir¹ ya da Hardin'in belirttiği gibi katlanmaktadır. Bunun anlamı dünyada bulunan gıdaların kişi başına düşen payı giderek azalmaktadır. Bu şekilde nüfus oranları artmaya devam ederse insan nüfusu dünya yüzeyini tamamen dolduracak ve hiçbir teknoloji bu pratik sorunları çözmek için yeterli olmayacaktır. Hardin kirlilik probleminin de nüfusun bir sonucu olduğunu belirtir. Ona göre atalarımızın "akan su her on milde kendisini arıtır" sözü nüfusları yoğun olmayan toplumlar için geçerliydi. Şimdi nüfus giderek yoğunlaşmakta, doğaya kimyasal ve biyolojik geri dönüşüm aşırı derece artmakta olduğu için bu deyim bir mit haline gelmiştir. Bu bakımdan Hardin'e göre, dünyamız sınırlıdır ve bu sınırlı dünya yalnızca sınırlı bir nüfus ile korunabilir. Bu yüzden nüfusta sıfır büyüme politikası oldukça önemlidir. Hardin matematiksel olarak da nüfus artarken dünya gıdalarının da artmasının beklenemeyeceğini düşünmektedir. Biyolojik açıdan baktığımızda da her organizmanın yaşaması ve çalışması için enerji kaynağına ihtiyaç vardır ve bu enerji kaynağı da besindir.²

İnsan için bu ihtiyaç günlük 1600 kalori civarlarındadır. Bununla birlikte sadece yaşamını sürdürme ile yetinmeyen insan sosyal bir varlıktır; müzik dinler, spor yapar, araba kullanır, eğlenir, etkileşime girer vb. etkinlikler insan için daha fazla kalori ve dolayısıyla enerji ihtiyacına işaret eder. Fakat enerji kaynağı sonsuz olmadığı için nüfusun artması bu durumda hala kaçınılmaz bir problem olarak durmaktadır. Hardin bugün çok hızlı bir şekilde büyüyen nüfuslara baktığımızda o ülkelerdeki insanların sefalet içinde olduğunu belirtir. Bununla birlikte bir ülke nüfusunun pozitif büyüme oranının o ülkenin taşıyabileceği nüfusunun altında olması Hardin için yeterli değildir, çünkü nihayetinde bu ülke henüz ulaşamadığı uygun nüfusa bir gün ulaşacaktır. Bu anlamda nüfusu kontrol altında tutma ve onu iyi dengelemek zorunda olduğumuzu belirten Hardin'e göre, nüfus bilimi alanında Adam Smith'ten yararlanarak en uygun nüfus büyüklüğü konusunda az da olsa

¹ Hardin'in görüşleri yeni-Maltusçuların görüşlerinin temsilcisi olarak alınabilir. Bknz. Ünder, Hasan (1996), Çevre Felsefesi, Doruk Yayıncılık, Ankara, sf.214.

² Hardin, Garrett (1968), The Tragedy of the Commons, Science, Vol. 162, No. 3859. Sf. 1243-1245.

ilerleme sağlayabiliriz. “Ulusların Zenginliği”³ kitabında “görünmez el” terimi bir hayli meşhur olmuştur. Burada yalnızca kendi çıkarını amaçlayan bir bireyin aslında genel çıkara hizmet etmesi için gizli bir el tarafından yönlendirildiği söylenmektedir. Fakat Hardin’e göre, Smith bireyin kendi isteğini gerçekleştirmek için aldığı kararın aslında toplum için en iyi karar olduğunu söyleyerek; rasyonel analize dayanan eylem ile çatışan eğilim veya niyetlerin daha ön plana çıkmasında katkıda bulunmuştur. Hardin’e göre, eğer Smith dediğinde haklı ise bu görüş mevcut politikamız olan üremede “bırakınız yapsınlar” politikasını meşrulaştırır. Eğer doğruysa insanların uygun nüfusa erişmek amacıyla bireysel doğurganlıklarını kontrol edeceklerini öne sürebiliriz. Eğer bu teori doğru değilse, bizlerin bireysel özgürlüklerimizi yeniden incelememiz gerekir.⁴

Hardin nüfus konusunda bırakınız yapsınlar politikasının doğru olmadığı kanaatinde. Bununla birlikte Hardin her ülkenin kendi kaynaklarının kısıtlı olmasından dolayı göçmen kabulüne de son derece karşıdır. Çevresel göçmenleri kabul eden ülkeler bu kişileri beslemek, barındırmak, sağlık hizmeti sunmak vb. durumlarıyla ilgilenmek zorundadır. Ancak her ülkenin kendi kaynağı sınırlıdır ve bu göçmenleri kabul eden ev sahibi ülkeler çok asil davranmış olsalar da kendilerini tehlikeye atmış olurlar. Bu anlamda çevresel göçe sebep olan uygulamalara devam etmek gelecek kuşaklar için yaşanabilir bir gezegen bırakamayacağı için etik de değildir.⁵ Bu bakımdan Hardin çevrecilerin paylaşımına dayanan görüşlerine karşı çıkmaktadır. İnsanın düşünme ve bu düşünceleri ifade etmesinde metaforların oldukça etkili olduğunu söyleyen Hardin çevrecilerin dünyayı uzaygemisi olarak tasarladığını söyler. Bu metaforun mimarı Kenneth Boulding’e göre, bizler geçmişin savurgan “kovboy ekonomisi” yerine sınırlı dünya kaynaklarında hayatta kalabilmek için “uzaygemisi ekonomisi”ni getirmeliyiz. Bu metafor özellikle kirliliği kontrol altına alınmasında kullanışlıdır fakat Hardin’e göre, bu uzaygemisi imgesi aynı zamanda intihar eğilimli uygulamalardır. Bunlardan biri cömertçe uygulanan göçmen politikasıdır. Bu politika diğer politikalar içinde özel bir politika olarak toplumların trajedisine sebep olduğu için hatalıdır. Bu intihar politikaları düşüncesizce sahiplendiğimiz “en iyi kişi/ideal kişi” fikirleri ile uyuşmaktadır. Bu idealistik görüşte haklar ve sorumlulukların birbirlerine

³ Smith, Adam (1976), *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nation*, (Ed: Edwin Cannan), The University of Chicago Press, Chicago.

⁴ Hardin, Garrett (1968), *The Tragedy of the Commons*, Science, Vol. 162, No. 3859. Sf. 1244.

⁵ Cairns, John (Summer 2010), *Garrett Hardin’s Lifeboat Ethics Applied to Environmental Migrants*, The Social Contract, Volume 20, Number 4. Sf. 275.

uymaları gerektiğine dair bir ısrar yoktur. Hardin'e göre bu cömert tavır, insanların elinden alınamaz hakları onaylarken hakların getirdiği sorumlulukları inkar etme veya göz ardı etmeyle sonuçlanır.⁶

Hardin uzaygemisi benzetmesinin yerinde olması için, gemideki insanlar kümesinin tek elden kontrol altında olması gerektiğini belirtir. Gerçek bir geminin her zaman bir kaptanı vardır. Bir geminin bir mürettebat tarafından hareket ettirilmesi düşünülebilir ancak bu gemi sorumluluk almadan hak iddia eden ve birbiriyle didişen bir topluluk tarafından hareket ettiriliyorsa geminin batmayacağı muhtemel değildir. Hardin'e göre uzaygemisi dünyanın, kesinlikle ne bir kaptanı ne de bir mürettebatı vardır. Uzaygemisi benzetmesi yalnızca uzaygemilerinin uzaygemisi sorumluluklarını bilmeden ve tanımadan ortak kaynakları talep etmesini temellendirmek için kullanılmıştır. Bu anlamda Hardin'e göre, bu strateji eğer sorumluluklardan önce hakları kabul etmek anlamına geliyorsa burada tartışılan alandaki hedefe zarar verir. İnsanın yaşamı mevzu bahis olduğunda, eğer her ikisi aynı anda gelmiyorsa sorumlulukların kabulü hakların kabulüne bir ön şart olmalıdır.⁷

Sonuç olarak iklim değişikliği, gıda azlığı, devam eden insan nüfusundaki büyüme, kaynaklar için savaşlar, ucuzluğun sonu ve bol enerji ihtiyacı yakın gelecekte çevresel göçmenlerin sayısını daha da arttıracaktır. İnsanoğlunun eylemleri önümüzdeki yıllarda bu iklim değişikliğinin boyutunu da belirleyecektir.⁸ Hardin'e göre, bu sorunun çözümü çevrecilerin düşündüğü gibi uzaygemisi metaforu ile sağlanamaz, sorunun çözümü her ülkenin kendisinin sahip olduğu yaşam sandalı metaforu ile çözülebilir.

Yaşam Sandalı Etiği

Hardin dünyanın yaklaşık üçte ikisinin vahim halde fakir ve yalnızca üçte birinin onlara kıyasla zengin olduğunu belirtir. Fakir ülkelerdeki insanların kişi başına düşen milli geliri (gayrisafi milli hasıla) yıllık yaklaşık \$200, zenginin ise yaklaşık \$3,000 (Amerika'da ise yıllık yaklaşık \$5,000)⁹. Hardin metaforik olarak, her zengin ülkenin büyüklüğüne eşit oranda zengin

⁶ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 – The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 36.

⁷ A.g.e.

⁸ Cairns, John (Summer 2010), Garrett Hardin's Lifeboat Ethics Applied to Environmental Migrants, The Social Contract, Volume 20, Number 4. Sf. 279.

⁹ Burada ve makalenin ilerleyen sayfalarında belirtilen sayısal veriler günümüz dünyasına ait veriler değildir. Burada yazarın 1970'li yıllarda elde etmiş olduğu verilere sadık kalınmıştır.

insanlarla dolu bir yaşam sandalına eşdeğer olarak düşünelim der. Dünyanın fakir ülkeleri ise ayrı, çok daha kalabalık, yaşam sandalındalar. Devam edecek olursak, fakirler yaşam sandalından düşüp bir süre dışarda suda yüzerek zengin bir yaşam sandalına kabul edilmeyi ya da bir başka deyişle teknedeki “mallardan” yararlanmayı umarlar. Peki zengin yaşam sandalındaki yolcular ne yapmalıdır? İşte Hardin’e göre, bu “yaşam sandalı etiği”nin temel sorunudur. Öncelikle her yaşam sandalının sınırlı bir kapasitesi olduğunu kabul etmeliyiz. Her ülkenin topraklarının da sınırlı bir taşıma kapasitesi vardır. Tam sınırın miktarı tartışma konusudur, ancak Hardin enerji keşmekeşinin her gün o kadar fazla insanı içine aldığını ve toprakların taşıma kapasitesini zaten çoktan aştığımızı belirtir. Hardin yaşam sandalı etiğini anlayabilmemiz için yalnızca tek bir yaşam teknesine örneğin, kendi yaşam teknesimize bakmamız yeterlidir der. Burada, diyelim 50 kişiyle bir yaşam teknesinde oturuyoruz. Cömert olmak gerekirse, teknesimizin kapasitesinin 10 daha fazla, yani 60 eder, yeri olduğunu varsayalım. (Bu tabi mühendislik ilkesi olan “güvenlik faktörü”nü ihlal etmek olur. Bu bakımdan yeni çıkan bir hastalık veya hava durumundaki bir değişim nüfusumuzun büyük bir oranını eğer güvenlik faktörü ilkesini korumazsak yok edebilir). Hardin teknedeki elli kişinin dışarda suda yüzerek gelen ve tekneye kabul edilmek veya cankurtaran simidi isteyen yüz kişiyi gördüğünü varsayarak örneğine devam eder. Temel sorun Hardin’e göre, bu kişilerin çağrılarını nasıl cevap vereceğimizdir.¹⁰

Hardin bu çağrılara cevap olarak birkaç ihtimal olduğunu söyler. İlk: Hristiyanlıktaki “kardeşimizin koruyucusu olma” veya “herkesten kabiliyetine göre ve herkese ihtiyacına göre” olan Marksist ideale uygun yaşama çabasıyla fikrimiz çelinebilir. Ancak Hardin’e göre herkesin ihtiyaçları aynı olduğundan, tüm ihtiyaç içindekileri teknesimize alarak atmış kişilik kapasiteyi toplamda yüze ulaştırırız. Tekne dolup taşar ve herkes boğulur. Bu tam bir adalet ve tam bir faciadır. İkinci olarak: Teknede on kişilik kullanılmayan kapasite olduğundan, on kişiyi daha kabul ederiz. Ancak Hardin’e göre, bu güvenlik faktöründen feragat etme dezavantajını getirir ki bunun bedelini az önce de belirttiğimiz gibi daha sonra ödeyebiliriz. Dahası, hangi on kişiyi alırız? İlk gelen 10 mu? En iyi 10 mu? En yardıma muhtaç 10 mu? Nasıl ayırt edeceğiz ve alınmayan 90 kişiye ne diyeceğiz? Üçüncü olarak: Kimseyi tekneye kabul etmeyiz ve küçük güvenlik faktörünü koruruz. Hardin

¹⁰ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 – The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 37.

yaşam teknesindeki insanların hayatta kalmasının işte o zaman mümkün olduğunu belirtir.¹¹

Hardin bu çözümün ters geldiğini ve adil olmadığını düşünenlerin aksine öyle olduğu konusunda ısrar eder. Ona göre bazıları “şansımdan dolayı kendimi suçlu hissediyorum” diyebilir. Hardin bu kişilere karşı; “dışarı çık ve yerini başkalarına ver” der ve bu şekilde bencil olmayan bir eylemin suçluluk hissi taşıyan kişilerin vicdanlarını tatmin edebileceğini fakat bu eylemin yaşam sandalı etiğini değiştirmeyeceğini belirtir. Çünkü yaşam sandalında kendini suçlu hissedenin yerini alan kişi aniden gelişen bu şansından dolayı kendini suçlu hissetmeyecektir (eğer hissetseydi zaten yer değiştirmezdi). Bu anlamda Hardin’e göre, adaletsiz pozisyonlarından vaz geçen vicdan azabı çeken kişilerin eylemlerinin net sonucu; yaşam sandalından vicdanlı insanların azalmasıdır. Bu bakımdan yaşam sandalı etiği böyle anlık olağanüstü durumlar tarafından değiştirilemez.¹²

Hardin’e göre, yaşam sandalı etiğinin en çarpıcı özelliği de üretken farklılıklarıyla beraber yeniden üretilerek çoğalmasıdır. Bu anlamda zengin ülkelerin yaşam sandalı içerisindeki insanlar her seksen yedi yılda sayıları iki kat artmakta iken; ortalama olarak fakir ülkelerin ise her otuz beş yılda iki kat artmaktadır. Bunun sonucunda ise bu ülkeler arasındaki refah farkı da giderek artan bir şekilde büyük olmaktadır. Hardin bunu ABD yaşam sandalı örneği ile açıklamaya çalışır. 1973’lerden itibaren ABD nüfusu 210 milyon ve bu sayı her yıl 0.8 lik bir oranda artmakta, yani her seksen yedi yılda iki katına çıkmaktadır. Fakir ülkelerinin nüfusunu da aynı olarak düşündüğümüzde, yani ABD örneğinden devam edersek 210 milyon olarak düşündüğümüzde, bu toplamda ortalama nüfus artışı her yıl 3.3 oranında olan Kolombiya, Venezüella, Ekvator, Fas, Tayland, Filipinler ve Pakistan’ın toplam nüfusuna denk gelmektedir. Bu durumda nüfusun iki katına ulaşması yirmi bir yıl sürmektedir. Şimdi tüm bu ülkeler ile ABD’nin Marksçı “herkesin ihtiyacına göre” ideali, ki Hardin’e göre bu pek çok Hristiyan’ın da ideali, çerçevesinde uzlaşarak bir arada yaşadıklarını farz edelim diyen Hardin, öncelikle verilen modelde Amerikalıların Amerikalı olmayanlara oranının birebir olması gerektiğini belirtir. Fakat oranın seksen yedi yıl sonra ne olacağını düşündüğümüzde, bu zamana kadar Amerikalılar 420 milyon nüfusa ulaşarak nüfusunu iki katına çıkaraktı. Diğer grup ise (her yirmi bir yılda iki katı artan) şimdi 3.540 milyon nüfusa ulaşacaktı. Bu bağlamda her Amerikalı sahip olduğu şeyi sekizden fazla insan ile paylaşacaktı. Hardin örnekten

¹¹ A.g.e.

¹² A.g.e.

hareketle bütün bunlar şimdinin geleceğe uyarlanması ve sonuç olarak şüpheli olsa da bu durum yaşam sandalını daha fazla ayakta tutmanın mümkün olmayacağı sonucuna varır. Tabi ki oranlar değişebilir. Fakat kesin olan bu oranlar değişmedikçe bizim lehimize olmayacağıdır der.¹³

Yaşam Sandalı Etiğinin Temellendirilmesi: Ortak Kaynaklar Sorunu

Hardin paylaşım etiğinin temel hatasının ortak kaynakların (commons) trajedisine sebep olmasıdır der. Hardin "*the Tragedy of Commons*" çalışmasında "Tragedy" kelimesini filozof Whitehead'tan alır. Whitehead'a göre, "Dramatik tragedyanın özü mutsuzluktur. Bir şeylerin yasal formalitesine uygun şekilde ama vicdansızca işlemesidir." Ve şöyle devam eder: "kaderin bu kaçınılmazlığı yalnızca insan hayatındaki mutsuzluğu içeren olaylar bağlamında canlandırılır. Ancak kaçışın boşuna olduğu gerçeği onlar için dramada açık hale getirilebilir."¹⁴ Hardin'e göre, ortak alanların trajedisi de böyle gelişir; her şeye açık olan bir otlaklık hayal edersek, Hardin her bir çobanın ortak alanda tutabileceği kadar çok inek tutmasının beklenen bir şey olacağını ve akıllı bir varlık olarak her bir çobanın karını maksimuma ulaştırmaya çalışacağını belirtir. Açık bir şekilde, veya kapalı, az çok bilinçli şekilde şöyle sorar çoban: "Sürüme bir hayvan daha katmamın bana faydası ne olacak?" Bu faydanın bir olumlu bir de olumsuz getirisi vardır: 1) Olumlu getirisi bir hayvan fazlası olmasının fonksiyonu olur. Çoban gelecek fazla bir hayvandan kazanılacak hasılatın hepsini alacağından olumlu kullanım +1 anlamına gelir. 2) Olumsuz getirisi ise bir fazladan hayvanın yaratacağı fazla otlamanın fonksiyonudur. Ancak bu fazladan otlamanın etkisi tüm çobanlar tarafından paylaşacağından, çoban için karar vermede olumsuz kullanım yalnızca -1 değerinde olur.¹⁵

Hardin'e göre, özel mülkiyet sistemi altındaki kişiler kendi mülklerine dikkat etmeyi sorumlulukları olarak bilirler ve eğer dikkat etmezlerse nihayetinde sonucuna da katlanırlar. Örneğin bir çiftçi eğer akıllı ise bir meranın kapasitesinden daha fazla sığırı otlaması için oraya salmaz. Eğer mera alanına aşırı yüklenirse erozyonu hazırlar ve uzun vadede sahip olduklarını yitirir. Fakat bir mera herkese açık bir kaynak olarak kullanılırsa, her bir kişinin burayı kullanma hakkıyla buraya karşı üstlendikleri

¹³ A.g.e. sf.38

¹⁴ Hardin, Garrett (1968), *The Tragedy of the Commons*, Science, Vol. 162, No. 3859. Sf. 1244.

¹⁵ A.g.e.

sorumluluk, sorumluluk almaya cesaret edemediklerinden, eşdeğer olmaz. Ortak alana fazla yükleme yapmaktan kaçınan düşünceli çoban, kendi ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu söyleyen bencil birinden daha fazla kayba uğrar. Hardin'e göre, Hristiyan-Marksist idealizmi bu noktada ters teper ve kendi amacına zarar verir. Bu idealizmin kulağa hoş gelmesi de bir bahane değildir. Bu bakımdan paylaşım sistemlerinde, iyi niyet asla iyi bir performansın yerine geçemez.¹⁶ Böyle bir düzenleme yüzyıllar boyunca kabile savaşları, izinsiz avlanma ve hastalıklar hem insan hem de hayvan sayısını taşıyabilecek maksimum kapasitenin altında tuttuğundan makul şekilde ve sorunsuz işlemiştir. Ancak, Hardin'e göre hesaplaşma vakti, yani uzun zamandır beklenen sosyal istikrar hedefinin gerçekleşeceği gün gelmiştir. Bu noktada, doğuştan var olan ortak mal mantığı merhametsizce trajedi meydana getirir.¹⁷

Bir sosyal sistem yalnızca hataya duyarsızsa sabittir diyen Hardin'e göre, Hristiyan-Marksçı idealist için bencil bir kişi bir çeşit hatadır ve ortak mera alanlarının refahı bu hatalardan sağ çıkamaz. Eğer herkes sadece kendini sınırlayabilirse sorun olmaz fakat bu gönüllü kısıtlama sistemini mahvetmek için yalnızca bir kişi yeterlidir. Daha az mükemmel insanın bulunduğu kalabalık bir dünyada - ve asla bu dünya dışında bir dünya bilemeyeceğiz- ortak meralardaki yıkımın kaçınılmaz olacağını belirten Hardin, bunun ise ortak mera alanlarının trajedisinin temeli olduğunu söyler. Çünkü hava ve su gibi ortak mal kabul edilenlere baktığımızda her ikisinde de bugün kirlendiğini görmekteyiz. Bu anlamda Hardin'e göre, nüfusun artması ve doğal kaynakların kirlenenlerin elindeki kullanım oranının artışı ortak alan sisteminin değiştirilmesi veya "dışsallıklardan" arındırılarak bırakılmasını gerektirir.¹⁸

Hardin okyanuslardaki balıkların ortak mal olarak düşünüldüğü için sömürülürken, bu durumun yıkıntıya davetiye çıkaracağını belirtir. Hiçbir teknolojik buluş bu yazgıyı engelleyemez ve balıkçılık sanatındaki tüm gelişmeler aslında yalnızca tümden yıkımı hızlandıracaktır. Ancak Hardin'e göre, ortak kullanım sisteminin bir sorumluluk sistemiyle değiştirilmesi okyanus balıkçılığını kurtarabilir. Yine Batı mera alanlarının yönetimi, sözde

¹⁶ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 38.

¹⁷ Hardin, Garrett (1968), The Tragedy of the Commons, Science, Vol. 162, No. 3859. Sf. 1244.

¹⁸ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 38.

rasyonel olsa da yalnızca hem mera alanları hem de kalan girişimcileri nihai yıkıma sürükleyen devlet onaylı bir ortak mallar sistemidir.

Hardin uluslararası alanlarda son zamanlarda yeni bir ortak mallar yaratma teklifi olduğunu, yani tüm ülkelerin kendilerinin kapasitelerine göre katkıda bulunabileceği uluslararası gıda kaynağı depoları geliştirmeye çalıştıklarının altını çizer. Hardin bir dünya gıda bankası girişiminin insani dürtülerimize güçlüce hitap ettiğini belirterek, John Donne'nin meşhur "bir insanın ölümü beni eksiltir" satırını hatırlatır. Fakat Hardin'e göre, çanlar kimin için çalıyor diye bakmaya koşmadan önce kandırılmış olmamak için bu uluslararası mahzen için en büyük politik desteğin nereden geldiğine dikkat etmeliyiz. ABD'deki Kamu Hukuku 480. Maddeyi örnek olarak veren Hardin, bu maddenin geçmiş 20 yılda nüfusu fazla ve gıda kıtlığı olan ülkelere milyonlarca dolar değerinde Amerikan tahılını gönderen kanun olduğunu belirtir. 480. Madde ilk oluştuğunda iş dergisi Forbes'daki bir başlık (Paddock, W. C. 1970. "How Green Is the Green Revolution?" BioScience 20:897-902) bunun ardındaki gücü ifşa etti: "*Dünyanın Aç Milyonlarca İnsanın Beslemek: Bu ABD'ye Nasıl Milyonlara Mal Olacak*". Hardin gerçekten de milyonlara mal olduğunu ve 1960'dan 1970'e kadarki yıllarda toplam \$7.9 milyar 480. madde uyarınca "Barış için Gıda" programına harcadığını belirtir. Bunun yanı sıra 1948'den 1979'e kadarki yıllarda da ek olarak \$49.9 milyar Amerikan vergi mükellefinden, bazıları gıda bazıları da gıda üreten makinalara harcanmak üzere ekonomik yardım programlarına katkı için alınmıştır (bu rakama askeri yardım dahil değildir). Madde 480'in bir hayır/yardım programı olduğu saklandığını dile getiren Hardin bu yardımı alan ülkelerin de madde 480'in gıda için borç senetlerini ödedikleri aşamalardan geçtiklerini ve 1973 Kasım ayında Hindistan'ın \$3.2 milyarlık borcunun Amerika tarafından affedilmesiyle Hindistan'ın tabiri ile bu zırvallığın sona erdiğini belirtir.¹⁹

Hardin, Amerika'nın Hindistan, Afrika ülkeleri vb. ülkelerin başarısız devlet politikalarının bedelini ödemek zorunda olmadığını belirtir. Bu bakımdan Hardin fakir devletleri iyi yapılanamayan, zengin devletleri ise iyi yapılanan ve zor durumlar için "acil" planlara sahip organizasyonlara benzetir. Ona göre, iyi bir yapılanması olan organizasyonlar kazalar ve acil durumlar dahil her şey için hazırlıktır. Onların bu işler için bütçeleri vardır ve bu durumlar gerçekleştiğinde kullanmak için saklı tutarlar. Böylece meydana gelen kazalarda endişe etmeden bu bütçelerini zaman geçirmeden

¹⁹ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 39.

kullanırlar. Hardin eğer bu organizasyonların yalnızca kendi iyilerinde sorumlu olması halinde kötü yapılanmış organizasyonların daha da kötüye gideceğini belirtir. Fakat onlar da geçmiş tecrübelerinden dersler çıkararak yollarını düzeltmelerinde şans elde edebilir ve acil durumlar için bütçeler oluşturmayı öğrenebilirler. O halde Hardin'e göre, iyi yapılanmış bir devlet kötü hava şartlarını ve kıtlığın ne zaman geleceğini tahmin ederek buna karşı önlemler alan bir organizasyondur. Nasıl ki hazreti Yusuf geçmişte Mısır için bunu yaptıysa iyi bir devlet yapılanmasından da beklenen budur. Fakat Hardin, ne yazık ki dünyadaki hükümetlerin büyük bir çoğunluğunun böyle bir politikası yoktur der. Hardin'e göre, böyle devletlerin yeteneği veya vizyonu ya kısıtlı ya da hiç yoktur. Bu ülkeler için bir ülkeden başka bir ülkeye yardım transfer etmek jenerasyonlar arasında veya egemen güçler arası böyle bir vizyonu transfer etmekten daha kolaydır.²⁰

Hardin büyük bir ironi ile "ama bu onların suçu değil! Bir acil durumla veya kriz ile karşılaşan insanları bizler nasıl suçlayabiliriz? Neden onları cezalandırmamız gerekir?" diyerek, buradaki temel sorunun bir gıda bankası kurmanın işlevsel sonuçlarının neler olacağı sorusu olduğunu söyler. Hardin'e göre eğer bu gıda bankası her ülkeye her zaman açıksa, dikkatsiz ya da savsaklamış hükümetler için Yusuf'un yaptıkları dahi motive olmayacaktır. Her ne zaman başları derde girdiğinde diğerleri onları kurtaracaktır. Bazı ülkeler dünya gıda bankasını dolduracak diğerleri ise bunları çekecektir ve neredeyse hiçbir zaman örtüşme olmayacaktır. Hardin'e göre, burada banka kelimesi de sınırlarının ötesinde banka metaforunun esnetilmesidir. Ancak bunu uygulayanlar tabi ki hiçbir zaman bu kelimenin metaforik doğasına gönderme yapmazlar sadece kullanırlar. Uluslararası Dünya Bankası gerçek bir banka değildir fakat zengin ülkeden fakir ülkelere zenginlikleri taşımak için gizli bir araçtır.²¹

Fakir ülkelerin ortalama her yıl nüfusları %2.5 oranında artarken zengin ülkelerinde bu oran 0.6'dır. Hardin böyle bir bankanın yokluğunda fakir ülkelerdeki nüfusun verimsizlik ve kıtlık yüzünden kontrollü artacağını, fakat onlar böyle bir bankadan yardım alırlarsa nüfusları kontrolsüz bir biçimde artmaya devam edeceğini belirtir. Kısa vadede dünya gıda bankası fakir ülkelerin bu ihtiyaçlarını karşılasa da uzun vadede ihtiyaçlar artacağından bunu karşılamak mümkün olmayacaktır. Hardin'e göre, dünya gıda bankası gibi gıda paylaşım sistemi olmayan dünyada, zengin ve fakir

²⁰ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 39-40.

²¹ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 40.

ülkelerin nüfusları stabil kalmakta ve daha fazla nüfuslu olan fakir ülkelerin nüfusu azalırken zengin ülkelerdeki nüfus artmaktadır. Ancak dünya gıda bankası gibi gıda paylaşım sistemi olan dünyada zengin ve fakir ülkelerin nüfusları arasındaki fark giderek daha fazla olmaktadır. Bugün böyle bir dünyada doğan bebeklere baktığımızda dünyada fakir ülkelerdeki doğum oranı %88 iken zengin ülkelerde %12'dir. Hardin'e göre, bu oran devam ederse yıldan yıla fakir ülkelerin nüfusu giderek çoğalırken zengin ülkelerin nüfusu giderek azalacaktır. Sonuç olarak böyle bir süreç devam ederse sistemin tamamen çökmesini de beraberinde getirecektir (Hardin, 2001: 40-41).

Hardin gıda paylaşımının sonucu sorumsuz üreyen bir dünyadır der. Böyle bir sistem için yeni bir kelimeye ihtiyacımız vardır. Hardin'e göre, "iyimserlik" (melioristic) kelimesi sürekli üreten iyi sistemler için uygulanabilir. Buna paralel olarak "kötümserlik" (pejoristic) kelimesi de dünya gıda bankası gibi paylaşımcı sistemler için kullanılabilir. Bu kelime bu sistemin doğasını yansıtmaktadır. Çünkü her şey giderek daha kötüye gitmekte ve geriye kullanılabilir ortak alan kalmayacaktır. Hardin Avrupa'nın hala bu tehlikenin farkında olmadığını ve nüfus artışını yumuşak nüfus istatistiksel geçişi olarak gördüklerini belirtir. Ona göre, bu kötümser mekanizma ile gerçekçi bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu bakış açısı için aşağıda sıralananlar göz ardı edilmemelidir:

- 1- Eğer kişi başına düşen milli gelir artarsa nüfus oranı düşecektir; böylece nüfus artış oranı düşecek ve nihayetinde sıfır nüfus artışı gerçekleşecektir.
- 2- Uzun periyotta tüm ülkelerin kişi başına düşen milli geliri artacaktır.
- 3- Bu yüzden nüfus konularında siyasi müdahaleler gereksizdir; tek yapmamız gereken ekonomik gelişmeyi teşvik etmektir böylece nüfus problemlerini kendi başlarına çözeceklerdir. Ancak bunlar göz ardı edilmekte dış yardımlar her geçen gün artmaktadır.²²

Hardin yardım yapmanın olumsuz etkisinin uzun zamandır bilindiğini söyleyerek bir insana balık verirseniz o balığı bir gün yiyecek fakat balık tutmayı öğretirseniz geriye kalan günlerinde balık yiyebilecektir der. Hardin'e göre, bu tavsiye ile harekete geçen Rockefeller ve Ford kuruluşları açlık çeken ülkelerde tarım geliştirme programlarını finanse etmeye

²² Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 42

başladılar. Sonuç ise “yeşil devrim” olarak bilinen oldukça iyi bir netice vermişti. Mucize buğday ve mucize pirinç bitki genetiklerinin alanında olağan üstü teknolojik başarıların ürünleridirler. “Yeşil Devrim” in gıda üretimini yükseltebilip yükseltmeyeceği şüphelidir, fakat sıradan önemsiz bir olay olmadığı da açıktır. Hardin’e göre, Rockefeller Vakfı’nın önemi düşünüldüğünde, vakfın başkan yardımcısı Alan Gregg’in yaklaşık 20 yıl önce gıda üretimini arttırma teşebbüslerinin mantığının şüpheli olduğunu açıklaması ironiktir. O, insan vücudundaki kanser hücrelerinin yayılmasını dünya yüzeyi üzerinde hümanizmin yayılması ve büyümesine benzetirken alaycı bir şekilde “kanserli urlar gıdaya ihtiyaç duyar, fakat bildiğim kadarıyla onlardan hiçbiri bu gıdaları alarak tedavi edilmemiştir” der. Hardin “insan yalnızca ekmek ile yaşayamaz” klişe ifadesinin maddi dünyada bile zengin bir anlamı olduğunu belirtir. Ona göre, gıda belki önemli ölçüde arttırılabilir fakat temiz sahiller, el değmemiş ve ıssız ormanlara ne dermeli? Eğer giderek artan bir nüfusta gıda ihtiyacını tatmin edersek diğer malların tedariklerinde azaltmaya gitmek zorunda kalacağız. Böylece kıt kaynakların eşit tahsisinde zorluklar artacaktır. Şu an Hindistan nüfusunun 600 milyon ve her yıl 15 milyon daha artmakta olduğunu belirten Hardin’e göre, bu nüfusun çevreye yükü halen çok büyüktür. Toprak erozyonu, seller ve kalabalık nüfusun psikolojik maliyeti çok ciddi bir sorudur. Bu anlamda Hardin yoksul ülkelerde bir yılda kurtarılan her yaşamın gelecek nesillerin yaşam kalitesi azaltacağını söyler.²³

Hardin için zengin ülkelerin iyi niyetli fakat yanlış girişimler olan yardımlarının ne kadar zarar verdiğini, eleştirmenlerin gözlemleri ortaya koymaktadır. Özellikle bu girişimlerin ardından denetlemelerin yapılmaması oldukça hatalıdır. Hardin, Amerikalıların hükümetlerinin yapmış olduğu dış yardımlarının başarısız sonuçlarını izlemek zorunda olmadığını belirtir. Örneğin Hindistan nüfusu iki misli sayıya ulaştığında onların gelecek nesilleri çevrelerinin büyük yıkımı için bize teşekkür mü edecek? diye sorar. Son olarak iyi niyet hiçbir zaman kötü sonuçlar için bir bahane olmamalıdır der. Çünkü ona göre, göçmenlik rakamsal olarak sonuçsuz kalmayacaktır. ABD hükümeti net olarak bir yılda 400 bin kişinin girişini onaylamaktadır. Somut veriler yasadışı girişlerin kapsamının azaldığını gösterse de her yıl 600 bin kişi giriş yapmaya devam etmektedir. Yerleşik nüfusun doğal artışı şu an yaklaşık yılda 1.7 milyardır. Bunun anlamı göçten elde edilen yıllık kazanç % en az 19 ve bu toplam artışın ise % 37 olabilir. Hardin’e göre, sıfır nüfus büyümesi gibi eğitimsel kampanyalar enflasyon, konut yetersizliği,

²³ Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 - The Social Contract, Volume 12, Number 1. Sf. 43.

depresyon, ulusal liderlere güvenin azalması gibi olumsuz sosyal ve ekonomik faktörlerle birleştiğinde Amerikalı bir kadının doğurganlığının azalabileceği kaçınılmaz bir sonuç gibi görünür ki bu durumda yıllık nüfus artışın tamamı göçmenler tarafından sağlanır. Hardin en azından istediğimiz şeyin gerçekten bu olup olmadığını kendilerine sormaları gerektiğini belirtir.²⁴

Hardin kendini aklamak için kendine yönelik eleştirilere de cevap verir. Kişinin kendini göç meselesindeki statükoyu sorgularken bulması garip, fakat anlaşılabilir olduğunu belirten Hardin, bunu yapan kişilere de alenen soyutlama, bağnazlık, önyargı, etnosantrizm, şovenizm ve bencillik atfedilmesinden şikayet eder. Bunlar kaldırmayı güç suçlamalardır. Bu yüzden çoğu kimse göçmen politikasını gelecek nesillerin ilgisine veya herkesin iyiliğine aldırış etmeyen özel çıkar peşinde olanların akımlarında debelenmeye bırakarak daha hoş olan diğer meselelerden bahsetmeyi tercih ederler. Hardin Amerikalılar'ın geçmişte göçmenlerle ilgili bazı söyledikleri şeylerden dolayı bir vicdan azapları olduğunu söyler. İki nesil önce ana akım medyanın Dagos (İspanyol), Wops (İtalyan), Polacks (Polonyalı), Japs (Japon), Chinks (Çinli), ve Krauts (Alman)'lara yönelik Goya, Leonardo, Kopernikus, Hiroshige, Konfiçyus, ve Bach'a olan minnettarlıklarının unutulduğu aşağılayıcı referanslarla dolu olduğunu hatırlatır Hardin. O zamanlar yabancıların Amerikalılardan aşağı olduğu iması onların sesini kısmanın bir gerekçesiydi fakat şimdi Hardin düşüncesizce bu kısıtlayıcı politikaların da göçmenlerin aşağılandığından olduğu farz ediliyor, ancak bunun göçmenleri aşağılamak için olmadığını dile getirir.²⁵

Hardin dünya gıda bankalarının insanlara yiyecek taşıdığını böylece fakir çevreyi rahatlattığını, bunun aksine sınırlanmayan göçün ise insanları gıdaya taşıdığını böylece zengin ülkelerdeki çevrenin yıkımını hızlandığını belirtir. Hardin'e göre, fakir insanların bu nakli neden istedikleri bir sır değildir fakat asıl soru, zengin ev sahipleri onları neden cesaretlendirmeli? sorusudur. Hardin bu naklin bencilce çıkarlar ve insancıl dürtüler tarafından desteklendiğini belirtir. Nakil edilen kişiler özellikle kimsenin kabul etmeyeceği işler için ihtiyaç duyulan işlerde ucuz işçi olarak istihdam edilmek için kullanılırlar. Hardin bir biri arkasına gelen yabancı grupların ABD'de çok kötü ücretler karşılığında berbat işlerde çalışmak için kandırıldığını hatırlatır. Şimdi ise çok büyük oranda sömürülen işçilerin Meksikalılardan oluştuğunu belirten Hardin, çoğunun illegal yollardan göç etmiş olmaları

²⁴ A.g.e. sf. 43-44.

²⁵ A.g.e. sf. 44.

özellikle bazı işverenlerin avantajına olduğunu belirtir. Bu tarz işçiler iade edilme korkuları yüzünden çalışma koşulları hakkında hiçbir şikayette bulunamazlar. Onların varlığı ise tüm Meksikan-Amerikan işçilerinin pazarlık etme gücünü azalmaktadır.²⁶

Hardin'e göre, kişinin kendi elinde olan mallarıyla cömert olması bir şey, refahından ödün vererek cömert olması ayrı bir şeydir. Yaşam sandalı, sınırsız göç veya dünya gıda bankası gibi dağıtıcı adaleti savunarak ortak alanları harap eden bir sistem oluşturanlar karşısında olması gereken bir tutumdur. Burada etnosentrik suçlama her zaman mümkündür ancak baktığımızda bu konuda olumlu ya da olumsuz konuşan herkesin bir etnik kimliğe sahip olduğunu söyleyen Hardin, eğer biz dünyanın bir kısmını çevre yıkımından kurtarmak istiyorsak etnosentrik argümandan sıyrıldıktan sonra bile ortak alanların reddi halen hayati ve gereklidir diyerek şimdi yaşayan insanların en azından bazılarının (bu bazıları Avrupa ve Amerikalılar) torunları iyi yerlerde yaşama arzusunda olma haklarının olduğunu belirtir.

Hardin'e göre, asıl cevaplanması gereken "sizler içerdeyken kapılarının kapanmasını nasıl meşrulaştırabileceksiniz?" sorusudur. Çünkü Hardin'e göre, göçmenleri dışarda tutmak zorunda olduğunuzu söyleyebiliriz fakat hepimizin göçmen ya da göçmenlerin soyundan olduğumuz gerçeği ile yüzleşmek zorundayızdır. Bu anlamda Hardin, Kızılderili kökenli olmayan Amerikalıların hırsızların soyundan olduklarını belirterek o zaman Kızılderililere ya da şu an yaşayan Kızılderili kökenli Amerikalılara topraklarını geri mi vermeliyiz? Sorusunun cevaplanması gerektiğini düşünür. Ona göre, mantıken bu öneriyi reddetmenin hiçbir yolu yoktur. Fakat Hardin kendisi dahil hiç kimsenin buna istekli olamayacağını çünkü saf adalete sarılma gönülsüzlüklerinin saf bencillikten kaynaklandığını itiraf eder. Ona göre, saf adalet isteyenlere şunu söylemek mümkündür; Biz "Anglo" kökenliler Kızılderililere topraklarını geri vermeye karar vermeliyiz. Bununla birlikte bizim tüm diğer zenginliklerimiz de bu topraklardan elde edildiği için bizlerin tüm bunları da Kızılderililere vermemiz gerekmektedir. Bu yapılırsa Hardin, biz Kızılderili olmayanlar ne yapacak? Nereye gidecek? Dünyada artık boş bir toprak neredeyse yoktur. Bu 200 milyon adalet seven Kızılderili olmayan Amerikalılar nereye gider? Bu insanlar Avrupa'dan geldiler fakat Avrupa'ya döndüklerinde onları karşılayacak kimse yok. Avrupalılar aynı zamanda evlerinden vaz geçmek zorunda kalacaklardır. Kim için ve nereye

²⁶ A.g.e.

gidebilecekler? sorularının bizi bu problem konusunda çözüme götüreceğini düşünür.²⁷

Hardin bu sorulardan hareketle saf adalet kavramının sonsuz geriye gitme durumu yaratacağının altını çizerek yasaların koymuş olduğu sınırlama ilkesini çözüm olarak ortaya koyar. Hardin'e göre, uzun zaman önce hukuk büyük kargaşaları önlemek için saf adaleti reddetmeyi meşrulaştıran sınırlayıcı yasalar icat etti. Yasa mülkiyet haklarını savunur ancak yalnızca son zamanlardaki mülkiyet hakkıdır bu. Zaman konusunda çizilen sınırın adaletsiz olabileceğini fakat herhangi başka bir eylemin pratikte daha kötü sonuçlar doğuracağını düşünen Hardin, bizler hırsızların torunlarıyız ve dünyanın kaynakları eşitsiz dağıtılmıştır itirafında bulunarak fakat bizler bugüneyiz ve bu noktadan yarına gitmek zorundayız diyerek kendi durumlarını meşrulaştırır. Ona göre, toprağımızı ve kaynaklarımızı eski sahiplerine geri veremeyiz. Bizler mevcut tüm insanlar arasında zenginliği eşit bir biçimde bölemeyiz. Eğer bölersek torunlarımız yalnızca harap olmuş topraklar yaşayabileceklerdir der.²⁸

Son olarak göçmenler mutlak olarak dışlanmalı mı sorusu üzerine odaklanan Hardin, göçmen probleminin mantıksal yapısının, gerçek bir dünyada verilen gerçek kararlar gibi pek çok faktörü göz ardı ettiğini itiraf eder. Ona göre, ne kadar inandırıcı olursa olsun mantık dışardaki bir sandaldan bizim yaşam sandalımıza kabul etmek isteyebileceğimiz birkaç insanın çıkması muhtemeldir. 1933'ten sonra Almanya'dan ve 1956'dan sonra Hırvatistan'dan gelen sığınmacıları örnek veren Hardin, ulusal savunmanın çıkarları gereği pek çok sıra dışı yetenekli insanları sığınmacı olsun ya da olması kabul etmeyi meşrulaştırabileceğini belirtir. Hardin'e göre, böyle istisnalar yaşam sandalı içinde kaçak nüfusun artmasını sağlayan bir tehdittir. Fakat bu tehdit göçmenleri içeren bir nüfus politikası ile nötr hale getirilebilir. Örneğin dünyanın bazı yerlerinde var olan insanlı olmayan bir rejimin, büyük bir mülteci topluluğu yarattığını farz edelim diyen Hardin, ülkesinden bazı kişilerin genel istekleri kabul etmeye yatkın olduklarını fakat kendilerinin de nüfuslarının kontrol sistemini bozacak bir şey istemediklerini düşünelim der. Hardin eğer biz bu yıl 100 bin sığınmacıyı kabul edersek gelecek yıl benzer büyüklüğü korumak için doğum oranını düşürmek zorunda kalacaklarını, yani 1.4 milyonluk nüfusu tutturmak için doğum oranlarını düşürmek zorunda olduklarını belirtir. Bu yolla hem hümanist bir tavır takınmış olacaklarını hem de nüfusu kontrol etmiş olacaklarını düşünür.

---

²⁷ A.g.e. sf. 45-46.

²⁸ A.g.e. sf. 46.

Bununla birlikte 1.4 milyonluk nüfus örneğinden hareketle Hardin, mültecilerin de onları kabul eden toplumun nüfus kontrol sistemini kabul etmek zorunda olduğunu belirtir. Ancak onların yerli toplumun sahip olduğu haklardan daha az haklara sahip olacaklarını kabul etmeleri çok da inandırıcı değildir der.²⁹

Sonuç olarak Hardin'e göre, bir demokraside göçmenlerin kabulü oy ile kararlaştırılmalıdır. Fakat kimlerin oyu? Bu açık değildir. Demokrasinin en bilindik kuralı her insanın oy hakkı olduğudur. Fakat Hardin bir genel seçimin bu türden bir durumda en iyi seçeneklerden biri olup olmadığını sorgulanması gerektiğini düşünür. Göçmenlerin kabulünde herkesin payına düşen muhtemel faydalar vardır. Fakat maliyetlere gelince bu, göçmenlerin akınından dolayı çocuk yapmayı ertelemek zorunda kalan veya çocuk yapmaktan vaz geçen muhtemel ebeveynler üzerinde görülecektir. Hardin'e göre, burada temel iki soru vardır; kim faydalanacak, kim ödeyecek? Hardin'e göre, yalnızca bu durumda uygulanabilecek sıradan demokratik bir seçim sınırlaması yapılabilir. Ancak bizlerin yarım demokrasilerinin böyle bir yeniliği oluşturmak için yeterince esnek olması gerektiğini belirten Hardin, eğer olmayacaksa bunun yerine çoğulculuğun uygulanabileceğini belirtir. Fakat insancıl hareketlerin dışında bu sistemin azınlık üzerinde kabul edilemez bir yük oluşturacağını ve böylece politik istikrarsızlığın ortaya çıkacağını düşünür. Son olarak Hardin kendisinin burada öne sürdüğü argüman doğruysa, dünya üzerindeki hiçbir hükümet hiçbir yerde üreme kontrolü yapmadıkça ve aynı zamanda bir uzaygemisi etiği kılavuzluğunu kabul ederlerse onurlu bir yaşamın mümkün olmayacağını belirtir.³⁰

Değerlendirme

Günümüzün en büyük insani problemlerinden birisi göçmen sorunudur. Özellikle son dönemde Suriye vatandaşlarının yaşadıkları dram etik, politik ve insan hakları bağlamında değerlendirilmesi gereken bir problemdir. Hardin'in ortaya koyduğu yaşam sandalı etiği her ne kadar sınırlı kaynakları korumaya yönelik bir teori olarak gözükse de tamamen göçmen karşıtlığına yönelik politikanın etik temellendirilmesi olarak karşımızda durmaktadır. Nitekim Hardin yaşam sandalı etiğinin temellendirmesini yaparken sürekli olarak zengin ülkelerin kendi kaynaklarını fakir ülkeden gelen insanlarla paylaşılmaması gerektiğini belirtir. Hardin bu paylaşmama ya da kendi ortak kaynaklarını koruma ilkesinin etik temeli olarak gelecek

²⁹ A.g.e. sf. 46.

³⁰ A.g.e. sf. 46-47.

nesillere yaşanabilir bir çevre bırakmayı görür. Bununla birlikte ABD'nin veya zengin ülkelerin diğer ülkelere yardımlarından, bu yardımların hem fakir ülkelere hem de zengin ülkelere vereceği zarardan bahseder Hardin. Ancak zengin ülkelerin fakir ülkeleri sömürmesinden (politik çıkarlarına yönelik müdahalelerin dışında), yani onların doğal kaynaklarını, ucuz iş gücünü kullanmasından ve buna paralel olarak zengin ülkelerin fakir ülkelerde açtığı fabrika ve enerji santrallerinden dolayı yaşanan çevre sorunlarından hiç bahsetmemektedir. Yine göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde çok kötü işlerde çalıştırıldıklarını ve ucuz iş gücü olarak kullanıldığını dile getiren Hardin, bu insanların kötü koşullarda çalıştırıldıkları düşüncesini bahane ederek onların "denizde boğulmaya" terk edilmesini meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Hardin Amerikalıların, yaşadıkları toprakları Kızılderililerden çaldığını itiraf eder ve bu durumu meşrulaştırmak için Kızılderili olmayan Amerikalıların nereye gideceğini sorar. Çünkü artık gidecek yer yoktur onlar için ve sürekli geriye doğru gidişle sağlanacak saf adaletin çok büyük problemlere yol açacağını belirtir. Peki, fakir yaşam sandalındaki insanlar nereye gidecekler? Hardin artık her ülkenin topraklarının son halini aldığını düşünerek onların kendi ortak kaynaklarını koruması gerektiğini düşünür. Ancak Hardin yaşam sandalından bahsederken her ülkenin kendi doğal kaynaklarını (commons) koruması gerektiğini belirtmesine rağmen zengin ülkelerin fakir ülkeleri sömürmesini ve onlara müdahale etmesini göz ardı etmesi açık bir çelişki olarak görünmektedir. Bununla birlikte Hardin daha küçük ölçekteki yaşam sandalı fikri bağlamında şu soruları da cevaplamalıdır; Amerika'da yaşadığı eyalette doğal afet (fırtına gibi) veya bulaşıcı bir hastalık baş gösterirse, Amerika'nın başka bir eyaletine göç edecek midir, eğer göç edecekse oradaki ortak malların kullanımı hakkında yine aynı fikirleri benimseyecek midir? Ya da Hardin yaşam sandallarını sadece ülke olarak mı tasarlıyor, yani ülke içerisinde yer alan şehirler için bu düşünceler geçerli değil midir? Eğer daha küçük ölçekli yaşam sandalı fikri geçerli değilse bunun sebebini açıklamak zorundadır Hardin. Çünkü bunu açıklayamazsa ya ortak mallar fikirlerinde çelişkiye düşecektir ya da etnosentrik suçlamalarından kurtulamayacaktır.

Hardin etnosentrik olmadığını iddia etse de onun birey anlayışına baktığımızda bunu net olarak görmekteyiz; Hardin'in bireyi, "taşıma kapasitesi"ni dikkate alan veya "kültürel taşıma kapasitesi" çerçevesinde

hareket eden bir "birey"dir.³¹ Hardin'in kültürel taşıma kapasitesinin bizi götüreceği yer ise, ya yoğun nüfuslu ve yaşam kalitesinin az olduğu bir toplum ya da nüfusu düşük ama yaşam kalitesi yüksek bir toplumdur. İki seçenek de bize bağlı imkanlardır ve Hardin, açık bir şekilde daha küçük bir nüfus için daha kaliteli bir hayattan yana tavır sergilemektedir. Dolayısıyla Hardin bireyden de böyle bir tutum beklemektedir. Ancak Hardin, "daha küçük bir nüfus" ifadesindeki nüfusun, kimlerden oluşacağını açık bir şekilde belirtmemektedir.³² Bunun yanı sıra Hardin'in düşünceleri ve bireylerden beklentisi bağlamında değerlendirildiğinde bu nüfus kendi kültüründen, yani ülke düzeyinde düşünüldüğünde zengin Amerikalılardan, etnik köken itibarıyla düşünüldüğünde ise zengin Anglosaksonlardan oluştuğu anlaşılmaktadır.³³

Hardin'in etnosentrik olduğunu ona yöneltilen bir başka eleştiriden de çıkarabiliriz. Ruşen Keleş "Çevre Bilim" kitabında Hardin için eko-faşist terimini kullanır ancak eko-faşizm öncelikle "bireysel canlıların haklarını doğanın ekolojik birliğinin hakları uğruna feda eden çevre-merkezci bir tutumdur. Terim genel olarak Nazi Almanya'sı gibi faşist toplumlar ile çevre-merkezçiler arasında bağlantı kurar."³⁴ Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi ekosistemin bütünlüğü bireysel canlıların haklarından daha önce gelmektedir, yani gerektiğinde ekosistemin bütünlüğü uğruna insan dahil diğer bireysel canlılar feda edilebilir. Ancak kanaatimce Hardin'e yöneltilen bu suçlama doğru bir yorum değildir. Çünkü eko-faşist olarak düşünülen çevrecilerin temel kaygısı çevrenin kendisidir. Bu kişiler çevreyi diğer bireysel canlılardan üstün tutan bir etik ve hak sistemi peşinde oldukları için genel olarak çevre-merkezçiler arasında yer alırlar. Ancak Hardin'in düşüncelerine baktığımızda onun temel kaygısının çevre olmadığını görüyoruz. Aksine insan-merkezci etik anlayışında yer alan yalnızca insanın içsel değeri olduğu doğanın ve diğer canlıların ise araçsal değeri olduğuna dair inanç burada kendisini göstermektedir. Bu bağlamda Hardin'in kaygısı ortak kaynakların nasıl kullanılması gerektiğidir. Sonuç olarak eko-faşizm suçlaması yanlış olmakla birlikte ortak kaynakların nasıl kullanılması gerektiğine dair cevaba ve yaşam sandalı etiğindeki ahlaki tutumuna

³¹ Şahin, Yusuf (2004), Etik Ama Otoriter Bir Kavram: "Kültürel Taşıma Kapasitesi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 59, Sayı 4, sf. 221.

Aynı zamanda bkz. Hardin, Garrett (Fall 2001), "Carrying Capacity as an Ethical Concept," The Social Contract, Volume 12, No. 1. sf. 48-57.

³² A.g.e. 216-217.

³³ A.g.e. 217 ve bkz. Hardin, Garrett (Fall 1992), "Ever More Californians? (A Book Review)," The Social Contract, Volume 3, No. 1.

³⁴ Callicott, J. Baird; Frodeman, Robert (2009), Encyclopedia of Environmental Ethics and Philosophy, GALE, New York, sf. 423.

baktığımızda onun, etnosentrik ve antroposantrik olduğu söylenebilir fakat onu faşist olarak nitelemek biraz ağır kaçmaktır.

Yaşam sandalı etiğinin bir diğer sorunu, insan hakları konusunda yaşanmaktadır. Bu bağlamda fakir yaşam sandalından düşen hiç kimseyi almamak onları ölüme terk etmek demektir ki bu, “İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi” nin temel ilkesi olan her insanın dili, dini ırkı fak etmeksizin yaşama hakkına sahiptir ilkesine aykırıdır. Fakat Hardin’in etik tutumuna baktığımızda bir evrensellikten ziyade daha önce de açıklandığı gibi etnosentrik bir anlayış görülmektedir. Bu yüzden Hardin’den evrensel insan haklarını benimsemesini beklemek onun kendi etik düşüncesi ile çelişmesi anlamına gelir. Bununla birlikte Avrupa ülkelerinin temel tutumlarına baktığımızda insan haklarını kendi ülkelerinde tamamen oturtmaya çalıştıklarını Avrupa Birliğine üye olacak ülkelere de bu insan haklarına uygun hukuk geliştirmeleri istenmektedir. Ancak Avrupa ülkelerinin son dönem politikalarına baktığımızda yaşam sandalı kuramını uygulamaya döktüklerini görmekteyiz. En basit örnek olarak Suriye’li mülteciler konusunda Avrupa onların ölmesi pahasına kendi sınırlarını açmama konusunda direktlikle birlikte mültecilerin Türkiye ve çevre ülkelere kalmaları konusunda politikalar geliştirmektedirler. Bu durum Avrupa’nın “sözde”³⁵ tüm insanlar için ortaya koyduğu insan haklarının yalnızca kendi vatandaşları için geçerli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Hardin’e yöneltilen etnosentrik suçlamasını Avrupa ülkeleri için de dile getirmek mümkündür. Sonuç olarak, hem insan hakları hem de yaşam sandalı etiği kuramı oldukça sorunlu olmakla birlikte yaşam sandalı etiği aynı zamanda tehlikeli de gözükmektedir. Bu bakımdan yaşam sandalı etiği bir politika olarak sürdürülmeye devam ederse Avrupa ülkeleri yalnızca insan hakları kuramında olduğu gibi etnosentrik bir anlayışta kalmayacak aynı zamanda göçmen politikaları ile kendi ülkelerinde ırkçılığın da artmasına sebep olacaklardır.

³⁵ Sözde diyorum çünkü insan haklarının gerçekten de evrensel olmadığını, saygı duyulan “onur” sahibi kişilerin yalnızca Batı’nın tanımladığı anlamda insanları kapsadığını düşünmekteyim. Çünkü son haliyle insan haklarının temelini oluşturan “onur” ve “saygı” kavramlarının kökeni logosantrik bir düşünceye dayanır ki bu düşünüş kavramsal zıtlıklar yaratarak her zaman bir tarafı ötekine egemen kılar. Batı metafiziği ruh/beden, akıl/arzu, insan/doğa, ben/öteki gibi ikilik yaratan söylemlerinin tarihidir. Bu çerçevede insan haklarının temellerini incelediğimizde “öteki” problemi ile karşılaşmaktayız ve bu öteki Batı metafiziği boyunca tanımlanan “Ben” olmayan, yani kültürel açıdan tanımladığımızda Batı’nın tanımladığı modern akla sahip olmayan öteki kültürlerdir. Ancak bu ayrı bir makale konusu olduğundan burada bu açıklama ile yetineceğim. Bunun temellendirilmesi için bkz: Aşar, Haluk (2014), İnsan Haklarının Temeli Olan “İnsan Onuru” Sorunu”, Felsefe Dünyası, sf. 226-237.

KAYNAKÇA

- Callicott, J. Baird; Frodeman, Robert (2009), Encyclopedia of Environmental Ethics and Philosophy, GALE, New York.
- Cairns, John (Summer 2010), Garrett Hardin's Lifeboat Ethics Applied to Environmental Migrants, The Social Contract, Volume 20, No. 4.
- Hardin, Garrett (1968), The Tragedy of the Commons, Science, Vol. 162, No. 3859.
- Hardin, Garrett (Fall 2001), Living on a Lifeboat A reprint from BioScience, October 1974 – The Social Contract, Volume 12, No. 1.
- Hardin, Garrett (Fall 2001), "Carrying Capacity as an Ethical Concept," The Social Contract, Volume 12, No. 1.
- Hardin, Garrett (Fall 1992), Ever More Californians? (A Book Review), The Social Contract, Volume 3, No. 1.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948.
- Kant, Immanuel (2002), Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, (Çev: İoanna Kuçuradi), Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- Keleş, Ruşen İ. Hamamcı, Can (1997), Çevrebilimi, imge Kitabevi, Ankara.
- Ünder, Hasan (1996), Çevre Felsefesi, Doruk Yayınları, Ankara.
- Smith, Adam (1976), An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nation, (Ed: Edwin Cannan), The University of Chicago Press, Chicago.
- Şahin, Yusuf (2004), Etik Ama Otoriter Bir Kavram: "Kültürel Taşıma Kapasitesi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 59, Sayı 4, Ankara.

